

ภาวะผู้นำ ทางการจัดการเชิงพุทธ

พระมหานิกธ ฐานุตฺโตโร, ดร
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ
Leadership on Buddhist Management

ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ

พิมพ์ครั้งที่ 1 : ตุลาคม 2563 จำนวน 500 เล่ม

จัดพิมพ์โดย:

พระมหานิกธ ฐานุตโตโร, ดร
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

พระมหานิกธ ฐานุตโตโร.

ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ.-- พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2563.

151 หน้า.

1. ภาวะผู้นำ. I. ชื่อเรื่อง.

658.4092

ISBN 978-616-572-687-0

คณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการ ประเภท หนังสือ

- พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.
- รศ.ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์
- ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

ศิลปกรรม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035-248-000 ต่อ 8558

(สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย)

คำนำ

หนังสือเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ” เล่มนี้ ได้รวบรวมและเรียบเรียงจากตำราเอกสารและ/หรือหนังสือต่าง ๆ พร้อมทั้งวิเคราะห์จากผู้เขียนจนได้จัดพิมพ์ให้เกิดความรู้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำแนวตะวันตกและภาวะผู้นำแนวตะวันออก ภาวะผู้นำตามแนวของพระพุทธเจ้า แนวคิดและแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำ คุณลักษณะและทักษะของผู้นำ การบริหารจัดการเพื่อความเป็นผู้นำ พุทธธรรมสำหรับการสร้างภาวะผู้นำ กระบวนการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคลเพื่อความเป็นผู้นำตามแนวทางพระพุทธศาสนาภาวะผู้นำในการวัดองค์การทางพระพุทธศาสนา ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการจัดการตามแนวสมานฉันท์ และกรณีศึกษาผู้นำสงฆ์ที่เป็นต้นแบบของการจัดการเชิงพุทธเพราะภาวะผู้นำเป็นเบื้องต้นของการทำงานในระดับเบื้องต้น เบื้องกลางหรือระดับสูง ซึ่งจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะพิเศษที่ทำให้เกิดเป็นผู้นำที่ดีสามารถบริหารจัดการในกิจการงานหรือโครงสร้างขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วจึงควรที่จะมีภาวะผู้นำในตนจึงจะสามารถนำผู้อื่นสามารถพัฒนาชีวิตของตนในการทำงานได้อย่างมีคุณภาพ ฉะนั้นภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ทำงานอยู่ในองค์กรต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนหรือแม้แต่ในครอบครัวก็ต้องมีภาวะผู้นำ

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเกิดประโยชน์ต่าง ๆ แก่ผู้มีความสนใจไม่มากนักน้อย หากมีข้อบกพร่องผิดพลาดประการใดเกิดขึ้นในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วยความพากเพียรพยายามในการรวบรวมหนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้เขียนขอขอบคุณที่ปรึกษาทุกท่าน นักวิชาการทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องของบุญกุศลใดที่เกิดขึ้นกับหนังสือเล่มนี้ขอให้ไปถึงยังคุณครูบาอาจารย์คุณบิดามารดา บุพการีชนทุกชั้นทุกระดับด้วยเทอญ

พระมหานิกธ ฐานุตโตโร, ดร

ผู้เรียบเรียง

สารบัญ

คำนำ	(3)
สารบัญ	(4)
บทที่ 1 หลักการของภาวะผู้นำ	
บทนำ	1
ความหมายของภาวะผู้นำ	1
คุณลักษณะที่ดีของภาวะผู้นำ	4
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	6
บทสรุป	10
อ้างอิงประจำบท	12
บทที่ 2 ภาวะผู้นำเพื่อการจัดการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและสมานฉันท์	
บทนำ	15
ภาวะผู้นำตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	16
พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ	20
คุณสมบัติของผู้นำเชิงพุทธจากพระไตรปิฎก	23
การสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธในทศวรรษที่ 20 โดยอาศัยหลักพุทธธรรม	25
บทสรุป	26
อ้างอิงประจำบท	28
บทที่ 3 ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ ด้านการปกครอง	
บทนำ	29
ภาวะผู้นำด้านการปกครองในสมัยพุทธกาล	30
ทฤษฎีภาวะผู้นำทางการจัดการ	33
ภาวะผู้นำ ด้านการปกครองคณะสงฆ์	34
ภาวะผู้นำในการปกครองในศตวรรษที่ 21	36
บทสรุป	39
อ้างอิงประจำบท	40
บทที่ 4 ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	
บทนำ	43
ภาวะผู้นำด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล	49

สารบัญ

ภาวะผู้นำด้านการสื่อสาร PDCA หรือ POSDC, 4 M	54
ภาวะผู้นำด้านการเผยแพร่ยุคดิจิทัล	56
การสร้างนวัตกรรมการเผยแพร่เชิงรุก	57
บทสรุป	58
อ้างอิงประจำบท	59
บทที่ 5 ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธเชิงพุทธ ด้านศาสนศึกษา	
บทนำ	61
ภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านศาสนศึกษา	61
การสร้างนวัตกรรมด้านศาสนศึกษา	67
บทสรุป	70
อ้างอิงประจำบท	71
บทที่ 6 ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ ด้านศึกษาสงเคราะห์	
บทนำ	73
ภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านศึกษาสงเคราะห์	73
ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน	77
ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในศตวรรษที่ 21	83
บทสรุป	84
อ้างอิงประจำบท	85
บทที่ 7 ภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ ด้านสาธารณสงเคราะห์และ สาธารณูปการ	
บทนำ	87
ภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านสาธารณสงเคราะห์	87
ภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านสาธารณูปการ	94
ภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านสาธารณสงเคราะห์และสาธารณูปการในอนาคต	97
บทสรุป	101
อ้างอิงประจำบท	102

สารบัญ

บทที่ 8 ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์	
บทนำ	103
ภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์ไทย	103
ภาวะผู้นำเชิงพุทธด้านการสรรหา การพัฒนา และการจัดองค์การทรัพยากรมนุษย์	112
บทสรุป	112
อ้างอิงประจำบท	114
บทที่ 9 พุทธธรรมสำหรับภาวะผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ	
บทนำ	115
พุทธธรรมสำหรับภาวะผู้นำเชิงพุทธ	115
พุทธธรรมเพื่อสร้างผู้นำสมัยใหม่	121
บทสรุป	125
อ้างอิงประจำบท	127
บทที่ 10 ผู้นำทางการจัดการเชิงพุทธ	
บทนำ	129
ผู้นำสงฆ์เถรวาทด้านการจัดการเชิงพุทธ	129
ผู้นำสงฆ์มหานิกายหรือผู้นำทางจิตวิญญาณด้านการจัดการ	136
บทสรุป	139
อ้างอิงประจำบท	141
บรรณานุกรม	143
ประวัติผู้เขียน	151

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 79 หมู่ 1 ถนนพหลโยธิน หลักกิโลเมตรที่ 55 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

พระมหานิกธ ฐานุตโตโร, ดร

อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย